Фоменко В.Г.

Чому Трахтемирів?

стор. 35

Архіви України

стр. 35.

1970

5

5-XI

Архіви України

НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ АРХІВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ РАДІ МІНІСТРІВ УРСР

Из книг Виктора Гаврилевича Фоменко

ЗМІСТ

Про заходи по поліпшенню архівної справи у міністерствах, відомствах і державних архівах республіки. (Постанова Ради Міністрів Української РСР від 9 червня 1970 р. № 301. Київ) 3

СТАТТІ

О. Мітюков — Нові завдання архівістів України 6

О. Осадчук, Л. Скуднова, В. Шевченко (Одеса) — До історії радянського архівного будівництва на Одещині . . . 10

М. Крячок — Військово-революційні комітети Київщини 1917—1918 рр. 18

ПОВІДОМЛЕННЯ

Г. Дем'ян (с. Славське на Львівщині) — Історико-етнографічна діяльність першого Бойківського музею 28

В. Фоменко (Запоріжжя) — Чому Трахтемирів? 35

ОБМІН ДОСВІДОМ

Н. Плетньова (Чернігів) — Методичне забезпечення каталогізації документальних матеріалів у Чернігівському облдержархіві 36

О. Коваленко, О. Гомонов — Впровадження системи реєстрації листів, заяв і скарг трудящих на перфокартках у Міністерстві комунального господарства УРСР 40

А. Ломберг (Севастополь) — Про діловодство і роботу архіву в радгоспі «Золота балка» 42

Огляд стану діловодства та архівів в органах соціального забезпечення УРСР — **Н. Павленко, О. Процюк** — (Львів) **Л. Пармузіна** — (Чернігів) 44

ДОКУМЕНТИ

М. Делеган (Мукачеве) — До історії боротьби за встановлення Радянської влади у Мукачевому і Мукачівському районі у 1919 році 48

В. Строкач — Нове про О. П. Довженка 53

Я. Дашкевич (Львів) — Кам'янець-Подільський у вірменських джерелах XIV—XV ст. 57

№ 5 (103)

Вересень — жовтень

РІК ВИДАННЯ XXIV

КИЇВ — 1970

Запорізька обласна бібліотека ім. О. М. Горького

Б. Аляб'єв (Дніпропетровськ) — Лист М. П. Старицького до Д. І. Яворницького 66
Б. Возницький (Львів) — Нові матеріали про Олеський замок 68

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

О. Литвин — Джерела з історії радянського будівництва на Україні (грудень 1917 — квітень 1918 рр.) 70
А. Ткачук (Тернопіль) — Цінне джерело з історії Галицької СРР 72
В. Сьома (Івано-Франківськ) — «Республіканець» у боротьбі проти антинародної політики уряду ЗУНР 74
М. Бутрин (Львів) — До історії австрійської цензури . . . 76

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

Рецензії

С. Злупко (Львів) — Програми польських селянських партій . 78

Нотатки про книги

В. Полєк (Івано-Франківськ) — Євгенія Ярошинська. Бібліографічний покажчик 80
В. П. Іван Савич Романченко. Бібліографічний покажчик творів 81
В. Орел (м. Тельманове на Донеччині) — Документальні багатства Краснодарського архіву 82

БІБЛІОГРАФІЯ

М. Бутич — Висвітлення історії України в загальносоюзних історичних журналах. Систематичний покажчик (1967—1969 рр.) 83
По сторінках зарубіжних архівознавчих журналів 90

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ

І. Акопова — ЦДАМЛМ УРСР 91
Н. Гусєва — Львівський облдержархів 91
В. Шестерніна — Суми 92
М. Іванова — Херсон 92
Г. Цебенко — Чернівці 93

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ 95
Матеріали до українського біографічного словника
П. Ротач (Полтава) — Літературна Полтавщина 102

Редакційна колегія:

Бутич І. Л. (відповідальний редактор), **Вовк А. О., Гудзенко П. П., Коновалова В. С., Крячок М. І., Кузьменко В. В.** (заст. відповідального редактора), **Лукин В. П.** (відповідальний секретар), **Пшеничний Г. С., Стрельський В. І., Тесленко М. І., Щедріна Д. С.**

Адреса: Київ-110, Солом'янська вул., 24. Телефон 71-97-364.

АРХИВЫ УКРАИНЫ, № 5, 1970

(На украинском языке)

Выходит 6 раз в год

Літературний редактор В. С. Фіалко
Технічний редактор Ю. В. Хірге
Коректор Г. Д. Постой-Волгін

БФ 15165. Здано до складання 20.VIII 1970 р. Підписано до друку 20.X 1970 р. Формат паперу 70 × 108 1/16. Друк. фіз. арк. 7. Умов. друк. арк. 11,2. Облік.-вид. арк. 9,1. Тираж 21046. Зам. К-127.

Друкарня видавництва «Київська правда», Київ, вул. Леніна, 19.

ЧОМУ ТРАХТЕМИРІВ?

Серед кількох ще не з'ясованих назв стародавніх міст України є і найменування Трахтемирів, відоме за документами з 1575 р., коли польський король передав місто під резиденцію козацьким гетьманам. З Трахтемирова гетьман реєстрових козаків Сагайдачний у 1619 р. керував придушенням повстання «випищиків» та запорожців [1]. З нього ж вирушали загони реєстровців для поповнення військових залог до королівських замків на завжди неспокійну селянську Україну. Тільки перемога народу у визвольній війні 1648—1654 рр. позбавила цю столицю польських гетьманів її колишнього впливу на Правобережну Україну.

Трахтемирів, який наприкінці XVIII ст. перестав існувати як місто, був розташований поміж проваллями та неприступними скелями [2] на великому виступі правого берега Дніпра, який височів майже на 150 метрів над місцевістю — навпроти стародавнього Переяслава (тепер Переяслав-Хмельницький). В останні роки XIV ст. Тімурленг — Залізний кульга, або, як писали у ті часи його ім'я — Темур Аксак,— заглибившись у половецький степ та знищуючи на своєму шляху всі міста і кишлаки, дійшов до Криму і зруйнував наймогутнішу в тім краю наддніпрянську фортецю Доган-гечіт [3] у районі теперішнього м. Береслава. Відтісняючи військо Керимберди, сина Тохтамиша, своїми численними ордами, Тімерленг посунув вгору по Дніпру на північ, щоб «розграбить город урусов Маскау» [4]. Але ж коло Ворскли його зупинило військо литовського князя Вітовта, до якого втік Керимберди. Після великої січі [5] численні орди переможця Теміра Аксака, переслідуючи розбите військо Вітовта, перейшли на Правобережжя і деякий час, мабуть, стояли біля стародавнього Зарубинського броду на тому урочищі, де потім виник Трахтемирів.

Місце стоянки Темура — «турук» [6] згодом стало називатися Торук Теміра, а потім ця назва поширилася на все те урочище і перетворилась на знайоме нам Теруктемирів — Терехтемирів і, нарешті,— Трахтемирів.

Хоча слово «турук», що означає «стійбище», за минулі сторіччя зазнало деяких фонетичних змін, але ж нам здається, що воно відчувається і в інших стародавніх назвах, як, наприклад, Астрахань — Астурук-кан — стійбище та житло біля води і Тмутаракан — Тму-турук-кан — стійбище та житло на низу річки («Кан» — жити, осісти (про народ), місце проживання) [7].

В. ФОМЕНКО

---

[53] І. Франко, Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 року. Львів, 1910, стор. 59.

[1] В. А. Голобуцкий, Запорожское козачество, Киев, 1957, стор. 162.

[2] В. Г. Лясконский, Гильом Левассер-де-Боплан и его историко-географические труды относительно Южной России, Киев, 1901, стор. 9.

[3] Эвлия Челеби, Книга путешествий, М., 1961, стор. 86, 204. Фортеця та переправа біля неї — «гечіт» здобула назву за ім'ям кримського хана Тохтамиш-Гірея-Доган-хана Сокола. Доган-гечіт — Переправа Сокола.

[4] Сборник материалов, относящихся к истории Золотой Орды, т. 2. Извлечения из персидских сочинений, собранных В. Г. Тизенгаузеном. АН СССР, М.— Л., 1941, стор. 121—125.

[5] А. Я. Єфименко, Історія українського народу. СПб., 1906, стор. 87.

[6] В. В. Радлов, Опыт словаря тюркских наречий, т. 3, СПб., 1905, стовп. 1452 і 1458.

[7] Там же, т. 2, СПб., 1899, стовп. 531.